Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti (JOSRA). JOSRA 1 - 2009, roč. 2.

Stres na pracovišti - možnosti prevence

31.03.2009

WORKPLACE STRESS – PREVENTION OPPORTUNITIES

Lenka Svobodová[1]

[1]*Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i.,Oddělení analýz a prognóz, svobodoval@vubp-praha.cz*

dotazníkové šetření | inspekce práce | mobbing | násilí | negativní projevy chování a jednání | obtěžování | pracovní podmínky | stres | veřejná správa

Abstrakt

Předmětem výzkumné a vývojové činnosti řešení projektu je zaměření na identifikaci nejčastějších a nejzávažnějších stresorů působících na pracovišti, na hodnocení závažnosti včetně návrhu opatření k omezení jejich vlivu či eliminaci. Stres na pracovišti představuje jeden ze závažných fenoménů ovlivňujících vedle zdraví pracovníků i produktivitu a kvalitu práce. Projekt také reaguje na přijaté závazky vyplývající z českého předsednictví v Radě EU v roce 2009. Priorita a příspěvek české strany je orientován na identifikování a rozpracování problematiky stresu, neúměrné zátěže, dalších negativních jevů (násilí, obtěžování) na pracovištích ve veřejné správě. Cílem je zmapování dané problematiky nejen ve veřejné správě, ale i v celé ČR.

Klíčová slova: pracovní podmínky, stres, násilí, obtěžování, mobbing, negativní projevy chování a jednání, veřejná správa, inspekce práce, dotazníkové šetření

Abstract

The research and development activities pertaining to the project focus on identification of the most frequent and significant stressors in the workplace, importance evaluation which includes a recommendation of some measures that restrict or abolish stressor influence. Workplace stress is one of the relevant phenomena influencing apart from workforce health also labour productivity and work quality. The project reacts to the obligations stemming from the Czech Presidency of the European Union Council in 2009. The priority and the cooperation of the Czech part is oriented to identify and figure out the stress feature, excessive mental load and other negative phenomena (violence, harassment) in the public administration. The project aim is to map out the issue not only in the public administration but also in the Czech Republic.

Keywords: stress, violence, harassment, mobbing, negative behavioural manifestation and practice, public administration, labour inspection, questionnaire survey

Úvod

Projekt řešený Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v.v.i. v období říjen 2008 až říjen 2009 je zaměřen na zkoumání problematiky neúměrného stresu na pracovišti, který se stále více stává nedílnou součástí soutěživého globálního prostředí. Ve společnosti sílí tendence k individualizaci, soutěživosti a konkurenceschopnosti, stoupají nároky na pracovní výkon a na schopnost v těchto permanentních soutěžích obstát. Největší problém zejména souvisí s objemem pracovní činnosti a s časovým tlakem. Stále více se pracuje přesčas, o víkendech a o svátcích. Flexibilita a schopnost adaptace na změny vyžadovaná zaměstnavateli u většiny pracovníků, různé typy nadúvazků nebo práce na směny, hrozba ztráty pracovního místa přinášejí do života lidí celou škálu stresujících podnětů. Člověk se musí často a rychle přizpůsobovat, adaptovat, flexibilně přijímat pracovní nabídky. Fluktuace již není negativní jev, ale považuje se za schopnost přizpůsobení se požadavkům trhu práce. V průběhu pracovní kariéry se musí počítat nejen se změnou firmy či instituce, ale dokonce i se změnou profese, a to třeba i několikrát během života. Potenciální zdravotní riziko v případě stresu se týká chronicky, dlouhodobě působících stresorů, s kterými si člověk neumí poradit.

V moderním světě práce se stal neúměrný stres velkým zdravotním rizikem. Vyplynulo to z výsledků řady celosvětových šetření včetně členských států EU. Přispívá k tomu mimo jiné stále rostoucí intenzita výkonu, rychlost práce a časový tlak. Každý třetí pracovník v EU již dnes trpí syndromy stresu. Nepoměr mezi požadavky práce a možnostmi pracovníka (výkonnost, čas, očekávání) způsobuje stres. Přirozený adaptační proces na stresory není v rovnováze. Je zřejmé, že to zda ohrožení stresem povede k fyzickým následkům na člověka, záleží nejen na častosti, délce a intenzitě ohrožení, ale též na fyzické a duševní kondici samotného člověka. Stres způsobuje úzkost, tenzi, podrážděnost až zoufalství, což může paradoxně vést k agresi a násilí. Jestliže se stres a násilí kombinují na pracovišti, pak se jejich negativní účinky kumulují exponenciálním způsobem a mohou vést až tragickým důsledkům. Proto je důležité prevenci zaměřit na stres a násilí společně.

Cíle a metody

Cílem řešení projektu je:

- Identifikování a zmapování výskytu konkrétních jevů souvisejících s fenoménem stresu na pracovišti ve veřejné správě (zejména v ústřední státní správě), včetně navržení způsobů, metod a možností řešení.
- Identifikování nejčastějších stresorů působících na inspektory práce, včetně zpracování návrhu doporučení pro zvýšení jejich ochrany před neúměrným stresem, ohrožením agresí a násilím při výkonu kontrolní a poradenské činnosti.
- Identifikace nejčastějších a nejzávažnějších stresorů působících na pracovištích pro potřeby výkonu inspekční práce, tj. pro posuzování a vyhodnocování pracovních podmínek v organizacích včetně zpracování návrhu příslušné metodiky.
- Zmapování dané problematiky v celé ČR a získání aktuálních poznatků o nejvíce ohrožených oblastech lidské pracovní činnosti z hlediska uvedených rizik.

Při řešení budou využity a analyzovány dostupné zdroje, poznatky, existující návody a metodiky pro vybrané profese či obdobné činnosti v ČR a v zahraničí. Projekt zahrnuje dvě rozsáhlá terénní šetření (kvantitativní i kvalitativní). Dále budou provedeny výzkumné a vývojové práce zaměřené na zpracování analýz, podkladových a doprovodných studií na dané téma, doporučení, metodik a souhrnného materiálu o problematice. Předpokládá se konzultace s odborníky na problematiku při tvorbě instrumentů pro šetření, dále k souhrnným výsledkům analýz a šetření, k námětům pro strategii, koncepci resortu MPSV, k návrhům konkrétních opatření. V oblasti realizace řešení projektu i jeho věcné a obsahové náplně výstupů je plánována úzká spolupráce VÚBP, v.v.i. zejména se členy expertní skupiny EUPAN/TUNED [1]

(zástupci ministerstev vnitra, zdravotnictví, práce a sociálních věcí, Státního zdravotního ústavu, Odborového svazu státních orgánů a organizací); s pracovníky Státního úřadu inspekce práce (oblastní inspektoráty práce); s pracovníky Centra pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. (červen 2009 realizace terénního šetření na ekonomicky aktivní populaci ČR). V průběhu řešení jsou plánovány pracovní semináře, publikační činnost a konečné zpracování závěrečné zprávy.

Výstupy a výsledky

K významným výsledkům budou zejména patřit aktuální informace o výskytu stresorů a negativních jevů na pracovišti v celém ČR, neboť dosud nebyly v tomto rozsahu vůbec mapovány. Předpokládanými výsledky řešení budou také metodiky pro prevenci a zvládání stresu na pracovišti a pro inspekci práce v oblasti pracovních podmínek a BOZP. Závěry by měly být rozšířeny a využity v jednotlivých členských zemích EU.

Předběžné výsledky prvního šetření realizovaného v ČR na přelomu roku 2008/2009 k výskytu stresu na pracovištích státní a veřejné správy (výsledky více než 5000 dotazníků) byly prezentovány na mezinárodních zasedání EUPAN/TUNED v Praze 20. ledna 2009 a členům EU-27 v Bruselu dne 3.2.2009. Vybrané výsledky tohoto prvního šetření (prezentace s názvem „Workplace stress – Prevention Oportunities: impact of ICT on HR“) budou také obsahem konference „HRWG“ konané v rámci předsednictví ČR v Radě EU dne 29. – 30. dubna 2009 v Praze.

[1]European Public Administration Network; Trade Unions Delegation for National and European Administration. V rámci přípravy na předsednictví ČR v Radě Evropské unie byla jmenována expertní skupina k sociálnímu dialogu (EUPAN/TUNED) pod gescí odboru rozvoje lidských zdrojů ve veřejné správě MV. Střednědobý program EUPAN na léta 2008 a 2009 je zaměřen na zkušební fázi sociálního dialogu v oblasti ústřední státní správy a dvě hlavní témata: 1) udržení výkonnosti administrativy s ohledem na demografické a další změny, 2) pracovní podmínky a problematika stresu, násilí, obtěžování a dalších negativních projevů chování a jednání na pracovištích zejména způsobených třetí stranou.

Autor článku:
Ing. Lenka Svobodová